

Sygn. akt V CSK 554/18

POSTANOWIENIE

Dnia 11 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa M. R. i Z. R.
przeciwko P. Sp. z o.o. w Ł.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 września 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 9 maja 2018 r., sygn. akt V AGa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powodów M. R. i Z. R. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 maja 2018 r., sygn. akt V AGa [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została spełniona.

Występowania istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatrują w konieczności wyjaśnieniu dopuszczalności zastosowania przez Sąd w postępowaniu cywilnym instytucji subskrybowania skośnego, tj. zakazu pokrywania kosztów jednego rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej lub kosztów dotyczących jednej grupy odbiorców przychodami pochodzącymi z innego rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej lub od innej grupy odbiorców, o którym mowa w art. 44 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 755; dalej: „u.p.e.”), przy ustaleniu przez biegłego sądowego łącznej wysokości przychodu uzyskanego przez przedsiębiorcę energetycznego ze wszystkich rodzajów wykonywanej działalności, tj. wytwarzania, przesyłania i dystrybucji energii, w celu ustalenia przez biegłego sądowego, czy wysokość opłaty za bezumowne korzystanie w porównaniu z wysokością przychodu przedsiębiorcy energetycznego, nie jest wygórowana, podczas gdy powyższy zakaz subskrybowania skośnego dotyczy jedynie obowiązku prowadzenia ewidencji księgowej w sposób umożliwiający odrębne obliczenie kosztów i przychodów, zysków i strat dla wykonywanej działalności gospodarczej w zakresie dostarczania paliw gazowych lub energii, w tym kosztów stałych, kosztów zmiennych i przychodów, odrębnie dla wytwarzania, przesyłania, dystrybucji i obrotu paliwami gazowymi lub energią, a nie odnosi się do braku możliwości wyliczenia łącznej wysokości przychodu przedsiębiorstwa energetycznego przez biegłego sądowego dla celów postępowania cywilnego.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Skarżący w skardze kasacyjnej posługują się określeniem „subszybowanie skośne”, gdy tymczasem w ustawie - Prawo energetyczne jest mowa o subszydiowaniu skośnym, przez które, zgodnie art. 3 pkt 32 u.p.e., należy rozumieć pokrywanie kosztów jednego rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej lub kosztów dotyczących jednej grupy odbiorców przychodami pochodzącymi z innego rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej lub od innej grupy odbiorców. Jak stanowi art. 44 ust. 1 u.p.e. przedsiębiorstwo energetyczne, zapewniając równoprawne traktowanie odbiorców oraz eliminowanie subszydiowania skośnego, jest obowiązane prowadzić ewidencję księgową w sposób umożliwiający odrębne obliczanie kosztów i przychodów, zysków i strat dla wykonywanej działalności gospodarczej w zakresie: 1) dostarczania paliw gazowych lub energii, w tym kosztów stałych, kosztów zmiennych i przychodów, odrębnie dla wytwarzania, przesyłania, dystrybucji i obrotu paliwami gazowymi lub energią, magazynowania paliw gazowych i skraplania gazu ziemnego lub regazyfikacji skroplonego gazu ziemnego, a także w odniesieniu do grup odbiorców określonych w taryfie; 2) niezwiązanym z działalnością wymienioną w pkt 1.

Celem art. 44 ust. 1 jest eliminowanie subszydiowania skośnego oraz zapewnienie równoprawnego traktowania odbiorców, a przez wprowadzenie rozdziału księgowego ma służyć ograniczeniu możliwości subszydiowania przez przedsiębiorstwo energetyczne różnych rodzajów swej działalności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2017 r., III CSK 13/16, nie publ.). Zgodnie z art. 45 ust. 1 u.p.e. przedsiębiorstwo energetyczne ma obowiązek ustalania taryf w taki sposób, by z jednej strony zapewnić sobie pokrycie poniesionych kosztów i odpowiedni zwrot z kapitału zaangażowanego w swoją działalność (osiągnięcie należytego zysku), a z drugiej strony gwarantować odbiorcom ochronę przed nieuzasadnionym poziomem cen i stawek opłat.

Skarżący dochodzili od strony pozwanej P. sp. z o.o. w ł. zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ruociągu ciepłowniczego, stanowiącego własność powodów, poprzez dostarczanie innym podmiotom energii cieplnej.

Przyjmuje się, że obowiązek wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy istnieje niezależnie od tego, czy posiadacz w sposób efektywny z rzeczy korzystał i odniósł

korzystać, a także niezależnie od tego, czy właściciel sam nie korzystając z rzeczy, poniósł uszczerbek majątkowy (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1963 r., III CR 51/63, OSNCP 1964, nr 5, poz. 100). Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy, obejmuje też nie tylko koszt normalnego zużycia rzeczy będące następstwem prawidłowego jej używania, lecz przede wszystkim dochód (zysk) właściciela wynikający z faktu przysługiwania mu prawa do rzeczy. O wysokości należnego właścicielowi wynagrodzenia z tytułu bezumownego zajmowania rzeczy decydują stawki rynkowe za korzystanie z danego rodzaju rzeczy w określonych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2000 r., IV CKN 5/00, nie publ., z dnia 11 maja 2005 r., III CK 556/04, nie publ. i z dnia 15 września 2005 r., II CK 61/05, nie publ.). W rozpoznawanej sprawie nie chodzi o korzystanie przez przedsiębiorcę przesyłowego z nieruchomości, lecz z rurociągu. Co do zasady przy ustalaniu rynkowej wartości wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z takiej rzeczy muszą mieć też znaczenie bezwzględne regulacje ustawy - Prawo energetyczne, które mają wpływ na kształtowanie się ceny przesyłanego paliwa lub energii i dochodów przedsiębiorcy przesyłowego, rozumianych jako różnica pomiędzy przychodami i kosztami, z tytułu tego przesyłu, a w efekcie także na możliwe dochody z rurociągu, który do tego tylko celu może służyć.

Zważywszy jednak na treść sformułowanego przez skarżących zagadnienia prawnego, w kontekście pisemnych motywów zaskarżonego rozstrzygnięcia, w których określono sposób wyliczenia spornego wynagrodzenia, zagadnienie to nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, gdyż wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rurociągu zostało ustalone na poziomie około 14% (z kwoty 70 021,12 zł) średniego przychodu miesięcznego uzyskanego przez stronę pozwaną ze sprzedaży przesyłanego rurociągiem powodów ciepła. Z braku danych nie zostały ustalone koszty przesyłu. W konsekwencji zakaz subsydiowania skośnego, o którym mowa w przedstawionym zagadnieniu prawnym, a który zdaniem skarżących został zastosowany przez Sąd drugiej instancji, faktycznie nie miał wpływu na wysokość ustalonego wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rurociągu. Ustalona miesięczna kwota mieści się w przedziale wynikającym z opinii biegłego, tj. od 7 002,11 zł (jako 10% miesięcznego przychodu po jego

korekcie przez biegłego w postępowaniu apelacyjnym) do 13 042,90 zł i w istocie odpowiada średniej z tych kwot.

Należy bowiem zauważyć, iż Sąd Apelacyjny, wobec braku funkcjonowania w obrocie cen rynkowych za korzystanie z tego typu rurociągów, a przez to z uwagi na brak danych w tym przedmiocie, ustalając wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną spółkę z rurociągu powodów na poziomie 9 912,60 zł w skali miesiąca (obniżając w ten sposób wynagrodzenie ustalone przez Sąd Okręgowy na 12 407,63 zł miesięcznie), skorzystał z uprawnienia przewidzianego w art. 322 k.p.c. i wskazał na kilka podstaw jego wyliczenia, których wyniki były zbliżone. Zarówno powodowie, jak i biegły sądowy nie wskazali takiego sposobu wyliczenia wynagrodzenia, który byłby weryfikowalny przy zastosowaniu ścisłych reguł arytmetycznych.

Sąd pierwszej instancji określił wysokość wynagrodzenia należnego powodowi przy zastosowaniu 10% współczynnika odnoszonego do przychodu, jaki strona pozwana uzyskiwała z tytułu sprzedaży ciepła miesięcznie (120 277,98 zł) w spornym okresie. Wskazał, że w takim przypadku dochodzona przez powodów kwota 12 407,63 zł stanowi około 10% przychodu i jak stwierdził biegły sądowy, który zaproponował przyjęcie 10% przychodu jako podstawy wyliczenia wynagrodzenia, współczynnik ten nie był wygórowany, bowiem mieści się w przedziale stanowiącym 10% średniego miesięcznego przychodu (z kwoty 120 277,98 zł) i 13 042,90 zł (jako suma miesięcznych opłat przesyłowych - k. 103). Sąd drugiej instancji zakwestionował opinię biegłego, ponieważ nie zawierała poddającego się weryfikacji uzasadnienia co do przyjętej metodologii, a ponadto biegły popełnił błędy rachunkowe. W uzupełniającej opinii, biegły skorygował miesięczny przychód strony pozwanej w spornym okresie z tytułu sprzedaży energii cieplnej dostarczonej odbiorcom rurociągiem należącym do powodów do kwoty 70 021,12 zł netto miesięcznie (k. 393/2). Gdyby więc 10% współczynnik przychodu, jako podstawy ustalenia wynagrodzenia odnosić do kwoty 70 021,12 zł wówczas kwota wynagrodzenia wyniosłaby 7 002,11 zł miesięcznie netto. Biegły sądowy zwrócił uwagę na brak stawek rynkowych za korzystanie z tego typu urządzeń. W typowej sytuacji prawo do rurociągu jako element przedsiębiorstwa

przesyłowego w znaczeniu przedmiotowym (art. 55¹ k.c.) należy do przedsiębiorcy przesyłowego (art. 49 § 1 k.c.).

W sytuacji, gdy nie ma możliwości odwołania się do istniejących stawek rynkowych, możliwe jest skorzystanie przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z art. 322 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2006 r., V CSK 192/06, nie publ., z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 669/11, OSNC 2013, nr 3, poz. 38). Sąd Apelacyjny wyliczoną przez biegłego sądowego maksymalną kwotę wynagrodzenia miesięcznego 13 042,90 zł (jest to, jak wspomniano wyżej, miesięczna suma opłat przesyłowych) pomniejszył o średni współczynnik rentowności działalności przemysłowej na poziomie 24%, co dało kwotę 9 912,60 zł. Sąd drugiej instancji zauważył też, że kwota ta jest zbliżona do kwoty netto, którą powodowie dochodzili w sprawie, bowiem ich pełnomocnik wyjaśnił, że kwota dochodzona pozwem - 12 407,22 zł jest kwotą brutto, czyli zawierającą podatek VAT (k. 382, 383), a tymczasem przy wynagrodzeniu za bezumowne korzystanie z rzeczy, gdy nie było porozumienia co do wysokości, w jego skład nie wchodzi ten podatek (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2004 r., V CK 293/03, nie publ., z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 273/03, nie publ., z dnia 22 marca 2002 r., I CKN 1344/99, OSNC 2003, nr 4, poz. 52). Kwota netto określona w pozwie wynosi więc nieco tylko ponad 10 000 zł netto. Z treść protokołu z rozprawy z dnia 14 marca 2018 r. nie wynika, by pełnomocnik składał oświadczenie prostujące (k. 528-529). Rozprawa ta nie odbyła się, wskutek stwierdzenia nieprawidłowości w zawiadomieniu strony pozwanej.

Wreszcie Sąd podniósł, że bezpośrednio przed okresem, którego dotyczy spór, strony negocjowały zawarcie umowy dzierżawy, w której poziom czynszu wskazywano na kwotę 9 900 zł.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

jw

I.n